

A repülő lány

A sors groteszk játékanak tekintem, nem személyre szóló üzenetnek, hanem az értelmetlenségek, a kósza véletlenek meg a nagyon is világos kényszerek együttesének, hogy Közép-Európa legnagyobb löterének közvetlen közelében élek, egy első világháborús hatalmas tüzéraktanya-komplexum, majd hadifogolytábor, későbbi szovjet katonai bázis környezetében, egy mozgékony eb társaként napi fél-, egyórás sétáim a falu fölötti Kacó-domb gránáttölcséreinek, lövészállásainak (gránáttölcsérekből lett lövészállásainak?) fűvel benőtt nyomai között vezetnek, és a laktanyaegyüttes épület- és térmaradványai között végződnek, hiszen az egykori Táborból a temető mellett kikanyarodva már csak néhány perc séta az otthonunk. Mondhatni, a 20. századi háborúk szabadtéri múzeumában élek, a szervezett emberi erőszak nyomainak tapintható közelségében. Pedig a szervezett, tervezett, tömegesen végigvitt erőszaknál galádabb emberi tevékenységről nem tudok, újra és újra elborzasztanak változatai, és beletörődni sem tudok a meglétébe.

A vidék domborzati viszonyai ugyanakkor kellemesen tagolják a látványt, a dombok, hegyek, ligetek takarása jó a testnek, a tekintetnek pedig körös-körül ott a kék ég.

*

Valamikor a 2010-es években bukkant föl Benesnél ez a repülő lány, hátravetett karokkal, lábakkal, bekötött szemmel repül, talán önfeledten, talán gyanútlanul, talán szándéktalanul – de valamiképp veszélyeztetetten, a kitettség, a repülés, a zuhanás, a becsapódás veszélyei közepette.

Nekem egy első ránézésre derűsebb, némiképp metafizikus változatom van a repülő lány motívumával. A hátravetett karú-lábú lány halvány (derült) égkék ruhában, a szemén is ugyanilyen színű kötéssel repül a 28×40 centiméteres álló kép felső harmadában, háttérében a fekete semmivel, alatta gazdagon tagolt, három elkülönülő mezőt létrehozó kék-kékesszürke terekkel. Az ember által megtapasztalt földi világból hozva értelmet, bíborban-azúrban fénylő tengerrel, a tenger habjával, a part szürkés-zöldes sávjával, egy napsütötte hegyhát parcellákra tagolt mezejével hozhatjuk kapcsolatba a színsávok, színfoltok egymásmellettiségével képződő formákat. De ez a sávokra tagolt kékség lehet akár szögesdrót tekercsek madártávlatból szemlélt mezeje is. Ez utóbbi lehetősége azonban csak a repülő lány motívumát használó további Benes-képek alapján úszik be – és miután fölmerült a gondolat, már nem tudok szabadulni tőle.

Azt hiszem, hogy a szemlélődés során ezeket az értelmezéseket csak a visszavonásokkal együtt, eleve visszavonva érdemes szóba hozni, gondolathoz juttatni. Benes formateremtése és motívumaihoz való viszonya jelentéslehetőségekről, figyelemről és látásmódról, érzékenységről szól. Végtelenített változatosságban felhasznált, sokféleképp multiplikált motívumai az ezekkel megidézett jelenségekre való érzékenységet teremtik meg, egyúttal a motívumok jelentéseinek változékonyágát, elmosódó kontúrjait is érzékeltetik. Egy nem vulgáris, a gyakorlatias leegyszerűsítéseket kerülő, ugyanakkor nagyon is tevékeny, aktív művészi viszonyulásként, állásfoglalásként, kiállásként értékelhetők.

Korábbi alkotói időszakában az emberi test kitettségének, az ember teste általi kiszolgáltatottságának, a testté szerveződött anyag esendőségének egy értelemadó szubjektum nélküli látás részvétlenségével rögzített képeit szemlélhettük, ma poszthumánnak neveznénk ezt a látásmódot, ahol az emberszerű testek valamilyen általuk nem uralt, nem áttekinthető rendszer páciensei. Csakhogy Benesnél ez a poszthumán állapot nem egy megelőző ideologikus megközelítés révén jön létre, befejezett közlésként, hanem a megfosztottságnak, a kifosztottságnak egészen friss, primér rögzítéseit észlelhetjük, ahol a befogó tekintet részvétlensége éppenséggel részvevő tekinteteket kíván létrehívni.

A 2010-es években készült, a repülő lány, a pengésdrót tekercsek és a nagy, tagolatlan mezők által jellemezhető képei úgyszintén aktív tekintetre és elgondolkodó figyelemre számítanak. Benes nem minő-

síti motívumait, a pengésdrót tekerceknek például egy-egy szakaszát jeleníti meg közelítő figyelemmel, eleje-vége, dimenziói a végtelenbe vesznek, nem derül ki, hogy kizárnak vagy bezárnak ezek a pengékkel felszerelt, a napsütésben fénylő, voltaképpen absztrakt képzőművészeti alkotásként szemlélhető objektumok, egyszerűen vannak, ott vannak előttünk, hívják részvevő figyelmünket.

A repülő lány pedig ugyanúgy lehet a szabadság jelképe, mint annak teljes hiányáé, a derűs és szabad szárnyalás figurájának éppúgy tűnhet, mint a saját közegén kívül került, a leszállás helyét nem lelő, végtelenül magányos, törekeny alaknak, lehet a maga idején-terén kívül került emlék, kozmikus menekülő, szárnyaló gondolat, a cserbenhagyottság örülete.

Ezek a képek – a követhető, beazonosítható művészi viszonyuláson, a felismerhető és jól kommunikáló motívumhasználaton, kompozíciós megoldásokon, a változatok kivitelezésének szellemes invenciózusságán és fegyelmezett aprólékosságán túl – látványként is szépek, mondhatni attraktívak.

Ezt a szépséget, az általam birtokolt-bitorolt egyetlen kép látványának a nehezen elviselhető szépségét különösen erős művészi üzenetnek látom. A boldogság, amit Benes ajándéka, az első pillanattól a tekintetet vonzó, fénylő szépségű kép jelentett, naponta rám helyezett súllyá, emlékeztetővé lett a vele való együttélés során. A napsütötte, rozsdamentes pengésdrót tekercek irgalmatlan szépsége ez.



Lábadi Lénárd: Cerberus